

והשמר השלשה ושישים הוא שמר שכירות.

והוא שכירות קרקע שהוא נקנה בכסף ובשטר ובהזקה ובקנין נמי שכל הדברים נקנין בקנין חוץ מן המטבע והאשה ואפי' הדברים שאין נקנין בשאר דברים נקנין הם בקנין כל שכן וודאי הדברים נקנה בכסף ובשטר ובהזקה⁽¹⁾ נגון הקרקעות דין הוא שיהיו נקנין בקנין וקיימי לן כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובהזקה⁽²⁾ כמפורש בהיהא מתניתא דמעשרות דמיתנין בגררא בתחלת פ' שנים אוהוין בטלית⁽³⁾ איתביה רבא⁽⁴⁾ מעשה ברבן נמליאל ווקנים שהיו כאין בספינה ואמי רבן נמליאל עשור שאני עתיד להפריש נתון ליהושע שהוא לוי⁽⁵⁾ והוא יד עניים ומקומו מושכר לו זה מעשר ראשון ועשור אחר שאני עתיד למוד זה מעשר שני נתון לעקיבא בן יוסף שהוא פרנס והוא יד עניים⁽⁶⁾ ומקומו מושכר לו כדי שיוכה בו לעניים ונתקבלו לו שכר זה מזה וכי ר' יהושע ור' עקיבא בצד שדה ר"ג הוו קיימי שהקנה אותם להם ופרקינן ר"ג מטלילי אנכ מקרקעי הקנה להם ומכיון שקבל ר"ג כסף שכירות הקרקע מן הוקנים וכו' הם בקרקע עכורם וככל מה שבתוכו דקיימי לן כשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובהזקה, כך שכירות הקרקעות נקנה בכסף ובשטר ובהזקה והאי מתניתא כבר חבטנו עליה כמה חבטים במקומה אבל אין כאן מקומה ונס בתחלת שנים אוהוין לא הובאת אלא אנכ גררא וללמד ממנה דין הסדרונדרות⁽⁷⁾

(1) תשוי הרי"ף סי' כ"ב (גם בחשובות הגאונים הנ"ל סי' קמ"ב) וארבע תשובות הללו שוות בלשונן פה ובתש' הרי"ף — (2) בבא בתרא ד' ק"צ ע"ב.

(3) הרא"ה הרבני העיר שם הערה ז' כי מאמר: וכבר קדמו, הנמצא שם, חסר בנדרסות (וגם פה). ויש להעיר ג"כ, כי חסר שם בתה"ג, מה שנמצא בסוף בנדרסות וגם פה: ומה ששאלת אם נתנה האשה וכו' עד סוף התשובה. — והנני להעיר עוד, כי מה שהוסיף שם הרי"ף בסוף התשובה: „וכבר קדמו דברינו בזה בפרק המכרחת וכו' אבל השתא דתקינן רבנן בתראי וכו'“ כוונתו למה שכתב בהלכותיו כתובות פרק תשיעי (ר' רכ"ח) כי שם נמצאו דבריו אלה אשר הביאם גם ר"י הברצלוני לעיל עמוד 102.

(4) קידושין ד' כ"ו.

(5) צריך להוסיף: כך שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובהזקה (בבא מציעא ד' צ"ט רע"ב).

(6) בבא מציעא דף י"א.

(7) וכ"ה בפ"י ר"ח. ולפינו בגמרא: ר' אבא.

(8) בפ"י ר"ח. ומלות: „והוא יד עניים“ יש למחוק פה.

(9) כ"ה בפ"י ר"ח.

(10) אולי: הסמרות, היינו שומר ועומר בצד שדהו. ע"י בערוך השלם ערך סגסר שהביא

ולא עמדו דברים מיהו לפי דרכנו אנחנו למדין מהילוכה ענין השטרות כי דבר ברור שנשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובהוקה כך שכירות הקרקע נקנה בכסף בשטר ובחוקה, והאינדא שנוהגין לרוואה דמילתא רובא דעלמא לאקניו כל מיניה ושכירותיהם בקנין כי פשטו רוב קנאות בקנין עם הכסף והחוקה והשטרות לסלוקי כולהו ספיקי. וכפר המוכר את הספינה ומי⁽¹⁾ אייתינן להאי מתניתא דמעשרות⁽²⁾ על נמרא דהויא מתניתא דתנן⁽³⁾ המוכר את הפירות לחבירו משך ולא מרד קנה, מרד ולא משך לא קנה, ואם היה פקה שוכר את מקומו וכו'. איבעיא להו שדה במכר וממלטלין במתנה מהו⁽⁴⁾, תא שמע עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו שמע מינה דקני⁽⁵⁾. גרסינן בברייתא⁽⁶⁾ השוחטין⁽⁷⁾ אמי רב נחמן אמי⁽⁸⁾ בר אבוב המשכיר בית לחבירו בביררה⁽⁹⁾ גדולה משתמש בויויה ובכותליה עד אמות⁽¹⁰⁾ ובעובי הכותל מקום שנהגו אבל בחרבין אפרני לא, ורב נחמן אמי אפי' בחרבין אפרני אבל רחבה שאחורי הבתים לא ורבא אמי אפי' רחבה שאחורי הבתים, תנינן בברייתא השואל את הפרה⁽¹¹⁾ המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח, בימות החמה שלשים יום ובכרכים אחר ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חרש, והחנות⁽¹²⁾ אחד כרכים ואחד עיירות י"ב חרש. רשב"ג אומי חנות של נחתומין ושל צבעין שלש שנים, מאי שנא בימות הגשמים דכי אנר איניש ביתא לכולהו ימות הגשמי' אנר בימות החמה⁽¹³⁾ כי אנר איניש ביתא לכולהו ימות החמה אנר, אמי רב יהודה להודיעו קתני והכי קאמי' המשכיר בית לחבירו סתם אינו יכול להוציאו בימות הגשמים מן החג ועד הפסח אלא אם כן הודיעו שלשים יום מעיקרא, תניא נמי הכי כשאמרו שלשים יום וכשאמרו י"ב חרש לא אמרו אלא להודיעו וכשם שהמשכיר חייב להודיע כך השוכר צריך להודיעו דאמי ליה אי אודען הוה טרחנא ומותיבנא ביה איניש מעליא, אמי רב אסי אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום⁽¹⁴⁾ אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח, אמי רב פפא⁽¹⁴⁾ אם בא לרבות

(1) צ"ל: נמי.

(2) מעשר שני פ"ה מ"ט.

(3) בבא בתרא ד' פ"ד ע"ב.

(4) קידושין ד' כ"ז.

(5) כ"ה ברי"ף אשר הביא זאת מגמרא דקדושין בהלכותיו בבא בתרא פרק המוכר את הספינה (ל"ד פ"ו) ואולי מ"ש הר"י ברצלוני: "ובפי' המוכר את הספינה נמי אייתינן להאי מתניתא דמעשרות על גמרא וכו' המוכר את הפירות וכו'" ואצלנו בגמרא לא נמצא, אולי כוונתו על הרי"ף. או אולי נתחלה לו הגמרא בברי"ף אשר השתמש בו לרוב. וכבר הראיתי כיוצא בו שכתב ע"פ זכרוננו, בפירושו לס' יצירה בהגהותי שם עמוד 281 ועמוד 292, ובס' העטור ד"ו ד' ל"א ע"ג כתב: "גרסינן בפרק השוחטין מעשה ברבנן וקניס וכו' עשור שאני עתיד וכו' ושם לא נמצא ובס' העטור ד"ל ד' י"ח הרפסו "בקדושין ד' כ"ז" ולא העירו כי תוא תקון והגהה. ושם בס' העטור כתוב: "גרסינן בפי' שור שנגח את הפרה כשם שקרקע נקנית בכסף" צ"ל: גרסינן בפי' השואל את הפרה (ב"ס ד' כ"ט).

(6) בבא בתרא ד' ו'.

(7) צ"ל: רבה בר אבוב.

(8) צ"ל: בבירה.

(9) צ"ל: ד' אמות.

(10) בבא מציעא ד' ק"א ע"ב.

(11) כ"ה ברי"ף, ובגמרא ובחניות.

(12) יש להוסיף: נמי.

(13) כ"ה ברי"ף.

(14) לפנינו: ר' הונא.

שמר שכירות

ברמיה מרבה והוא דאיקור כתי לא¹ ששיטא נפל ליה² עדיפת מינאי זבניה או אירתיה או יהביה במתנה אמי ליה השוכר לא עדיפת מנכרא דאתית מחמתיה כלליה לבריה³ חיונן אי הוה איפשר ליה לאורעינהו לאו⁴ אודעי איבעי ליה אודעיה ואי לא אמי ליה לא עדיפת מינאי ירושלמי⁵ תני ללינה אין פחות טיוס אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות משלשים ואם השכירות לזמן ידוע והניע זמנו אפי' בימות הנשמים הניע⁶ מאי טעמא ידע דוימניה כשבת או בשבט הוא. והוא נכרא דוכן ארבא דהמרא ולא אשכח אתרא לאותוכי אמי לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאוניריה אמרה ליה לא⁷ קירשה יהבא ליה דוכתא ועייליה אול לביחיה כתב ליה ניטא ושדר לה אולא היא ואנרא אנריה⁸ מיניה וביה אפיקתיה ואותבתייה בשבילא אמי רב הונא כריה דרב יהושע כאשר עשה כן יעשה לו. מבעיא⁹ חצר דלא קיימא לאנרא אלא אפי' חצר דקיימא לאנרא דאמי ליה לכולי עלמא ניחא לי לאונירי לך לא ניחא לי דרמי¹⁰ עלי כי אריא עכבא¹¹ ואית דגרסי עאנבא. רשביג אומי חנות של נחתומין ושל צבעין שלש שנים. תנא שהקפן¹² מפני מרבה. מרתני המשכיר בית לחברו שכיר¹³ חייב ברלת ובנגר ובמנעול וכל דבר שמעשה אומן¹⁴ השוכר עושהו והובל לבעל הבית אין לו לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירה בלבד. תיר המשכיר בית לחברו חייב להעמיר לו דלתות ולפתוח לו הלונות לחוק לו תקרה לסמוך לו קורה שוכר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרוב ולהטיח לו את נגן. בעו מיניה מרב ששת מוזה על מי והאמי רב¹⁵ מוזה על חובת הדר היא אלא מקום מוזה על מי אמי להו רב ששת תניתוה כל דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא דאיפשר בנוכתא דקנייא. תיר¹⁶ המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות מוזה וכשהוא יוצא לא יטלנו בידו ויצא ובגוי נוטלה בידו ויצא ומעשה באחד שנשלה בידו ויצא וקבר את אשתו ובגוי. מעשה לסתור אמי רב ששת ארישא. והובל של בעל הבית במאי עסקינן אילימא בחצר דאנרא ליה לשוכר ותורי לשוכר אמי¹⁷ של בעל הבית אלא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא וקיימן בהו. מסייע ליה לרי יוסי ברי חנינא דאמי חצרו של אדם קונה לו שלא סדעתו.

¹ צריך להוסיף: אבל לא אייקור כתי לא.

² צריך להוסיף: נפל ליה ביתא א"ל לא.

³ צ"ל: לבריה.

⁴ צ"ל: ולא אודעי. וכ"ה ברי"ף.

⁵ מובא ברי"ף. ושם נמצא עה"ג כי לא נמצא בירושלמי רק בתוספתא ב"ס פ"ח.

⁶ ברי"ף: מוציאו מיד. ועיי' דקדוקי סופרים.

⁷ ברי"ף: או מקדשות לי ויהיבנא לך דוכתא.

⁸ לפנינו: שקולאי. אמנם כ"ה ברי"ף.

⁹ צ"ל: לא מיבעיא.

¹⁰ צ"ל: דרמיה.

¹¹ צ"ל: ארבא.

¹² צ"ל: מפני שהקיסן מרובה.

¹³ צ"ל: המשכיר.

¹⁴ צריך להוסיף: אבל דבר שאין מעשה אומן.

¹⁵ לפנינו: ר' משרשיא. ועיי' דקדוקי סופרים.

¹⁶ דף ק"ב.

¹⁷ אמאי.

ושכר בית¹) שכחצו הרי אלו של בעל הבית אמי רב ששת²) זאת אומרת המשכיר בית לחבירו לא השכיר רפת שבה. גרסינן בתחלת פסחים³) בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בשלשה עשר בניסן על מי לבדוק על המשכיר לבדוק⁴) דאיסורא ברשותיה קאי. תא שמע המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה התם הוא⁵) אמי רב משרשיא מזוזה חוכת הדר היא הכא מאי, אמי' להו רב נחמן בר יצחק תניתיה המשכיר בית לחבירו עפ"י⁶) עד שלא מסר לו מפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו מפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק. בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית בארבעה עשר חוקתו בדוק או אין חוקתו בדוק למאי נפקא מינה דליתיה להאיך לשיוליה ולהטרוחי להאי מאי וכו'. איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחוקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו אי הוי כמקח טעות או לא. תא שמע דאמי' אבוי לא מיבעיא באתרא⁷) דיהבי אנרא ובדקי דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה. מתני' המשכיר⁸) בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו להדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר ומעשה⁹) באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר והובים לשנה והוב לבדוק ובעו מעשה¹⁰) לפני רשבינ' ולפני ר' יוסי ואמי' יחלוקו את העיבור. אמי' רבה¹¹) אי הוה התם הוא¹²) יהיבניה כוליה למשכיר מאי טעמא קסבר תפוס לשון אחרון. ושמואל אמי' בכא באמצע החדש עסקינן אבל בתחלת החדש כוליה למשכיר בסוף החדש כוליה לשוכר מאי טעמא משום דתפיש, ורב נחמן אמי' קרקע בחוקת בעליה קיימא ואעינ' דאתא בסוף החדש כולו למשכיר¹³) ואמי' מרינר זהב לחדש כ"ב והובים לשנה כולו למשכיר וקיימא לן כוותיה¹⁴). ושמעינן מינה דליתא להא דאמי' רב אסתירא מאה מעי מאה מעי¹⁵) אסתירא, אלא כשמואל דאמי' הלך אחר הפחות שבלשונות דמסקא לן אי תפשי לשון אחרון אי תפשי לשון ראשון הילכך הלך אחר הפחות שבלשונות כדקיימי לן דמספיקי לא מספיקי ממונא אבל אי תפשי לא מספיקי מיניה¹⁶) לאחר תפיסה נתבע והני מילי במטלטלי אבל במקרקעי קיימא לן כרב נחמן דאמי' קרקע בחוקת בעליה קיימא ורוקא במילתא דלא עכירא לאנלווי כדבעינן למימר קמן¹⁷). בעו מיניה מרי' ינאי שוכר אומי' נתתי משכיר אומי' לא נמלתי על מי להביא

(1) צ"ל: ושכרפת.

(2) לפנינו בנמרא וברי"ף ר' אשי.

(3) דף ד'.

(4) צריך להוסיף: דחמירא דידיה הוא או רילמא על השוכר לבדוק.

(5) הא.

(6) אם.

(7) צריך להוסיף: דלא יהבי אנרא ובדקי דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בנוסחא אלא

אפילו באתרא.

(8) ב"ס דף ק"ב.

(9) יש להוסיף: ביצפורי.

(10) ד' ק"ב ע"ב.

(11) צ"ל: רב, כמ"ש בנמרא וברי"ף. ובס' העמוד ד"ו ד' ל"ב וד"ל ד' י"ח נדפס בשעות: רבי.

(12) הוה.

(13) יש להוסיף כמ"ש ברי"ף: ואעינ' דאפיך מיסך.

(14) כ"כ הרי"ף.

(15) צ"ל: מאה מעי אסתירא.

(16) יש להוסיף כמשי"ש: דהוה ליה.

(17) עכ"ל הרי"ף.

שמר שכירות

ראיה אימת אילימי בחוך זמנו תנינא ואי לאחר זמנו תנינא דתנן¹ כל שלשים יום בחוקת שלא נתן² עד שיביא ראיה שנתן³ לאחר שלשים יום בחוקת שנתן² עד שיביא ראיה שלא נתן³ לא צריכא ביומא דמשלם זימניה, מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה או לא. איר⁴ יוחנן תניהו שכיר⁴ בומנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דבעל הבית מרוד בפועליו אבל הכא שוכר מהימן בשבועה. אמר רב נחמן האי מאן דאונר ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שטרא וליכא זמן בשטרא⁵ ואמר ליה נקישת הא חמש שנין נאמן, ואמי ליה רב נחמן מדעתיה⁶ לרבינא אלא מעתה אוסיה מאה זווי בשטרא ואמי סרעי לך⁷ הכי גמי דמהימן אמר ליה הכי השתא התם שטרא לנובייאנא קאי אם איתא דפרעיה איבעי לך⁸ למיכת' על נביה אי גמי מיכתב עליה תבנא⁹ אבל הכא אמר ליה האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תחוק עלייהו. מתניי המשכיר בית לחכירו ונפל חייב להעמיד לו בית אם היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות מן החלונות ולא יוסף עליהם אלא מדעת שניהם אוקי¹⁰ למתני כדקאי¹¹ אנודא דנהרא ואמי¹² בית כזה אני משכיר לך מהו דתימא האי דאמי ליה כזה דקאי אנודא דנהרא קמיל מאי כזה אמירת¹³ ארכו ורחבו קאמי ולמי אם נפל והיה גדול לא יעשנו קטן קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד אבל אם אמר ליה בית זה אני משכיר ואינו¹⁴ חייב לבנותו ואם אמר ליה בית סתם אני משכיר לך ונפל חייב לבנותו שנים עושה אחר¹⁵ שלא הזכיר לו אלא בית סתם והוא שקרוי בית. והוה נוסח שמר שכירות.

יודעים אנו עדים חתומי מטה ערות ברורה שאמי לנו פלוני בן פלוני הוה עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו בכל לשון של זכות ותנו לו לפלוני בן פלוני סתמת שרציתי ברצון נפשי שלא באונם כלל אלא בלב שלם ובנפש חפצה וברעת שלימה והשכרתי לו אותו בית או אותו חנות או אותו שדה שלי הוא במקום פלוני שכירות גמורה בכך וכך לשנה כרי שיפרע לי כך וכך בכל חדש וכבר נמלתי שכירות חדש הראשון או השנים חרשים ומעתה יפרע לי (מכאן) מכאן ואילך בכל חדש וחדש

¹ כ"ה ברי"ף ובגמרא מוסיף: סת האב.

² בגמרא: שנפרה, נפרה.

³ לפנינו: אמר לחו ר' יוחנן.

⁴ שם דף ק"ג.

⁵ כ"ה ברי"ף. ובגמרא ליתא: וליכא זמן בשטרא. ועי' בס' העמוד ד"ו דף ל"ב: פירשו

רבוותא דליכא זמן בשטרא.

⁶ צ"ל: מדפתי כמי' ברי"ף, ובגמרא: ר' אחא מדפתי.

⁷ פרעתי לך פלגא. כ"ה ברי"ף.

⁸ צ"ל: ליה.

⁹ צ"ל: תבנא.

¹⁰ „אוקימנא וכר" מרי"ף.

¹¹ בדקאי.

¹² ואמר ליה.

¹³ צ"ל: אמירת.

¹⁴ צ"ל: ונפל אינו.

¹⁵ במקום: „חייב לבנותו שנים עושה אחר" נמצא ברי"ף: „ורצה לעשותו שנים עושה"

ובס' העמוד ד"ו די ל"ב ע"ב: שנים יעשנו אחד.

סך זה המגיע אליו לחדש אחד מן השכירות ולא יהא לי רשות כלל ולא לבאי מכחי להוציאו כלל מבית זו אם יתן לי השכירות הנזכר בכל חדר וחדש וגם לא יהא לי רשות ולא לבאים מכחי להוסיף עליו על שכירות זה הנזכר עד משלם יום פלוני שהוא משלם זמן שכירות ואפי' אני צריך להצר זו צורך גדול לא יהא לי רשות ולא לבאים מכחי לערער עליו בכלום כי כבר נסתלקתי מבית זה למגרי עד משלם ימי השכירות, ואם יבוא שום אדם בעולם ויערער על פלוני זה בכלום מחמת בית זו עלי ועל יורשי אחרי לפצות ולהדיח ולסלק מעליו ומעל יורשיו אחריו כל ערעורין שבעולם ולהעמיד בית זו בחוקתו ובחוקת הבאים מכחו עד משלם ימי השכירות שפסקתי עמו ושטר שכירות זו גלוי ומפורסם ברור וחזק כרת וכהלכה דלא להשנאה בה ודלא למיהדר מיניה והוא בביטול כל מודעי ובאחריות עלי ועל יורשי אחרי אנב ארבע אמות קרקע כהונן וכתיקון חכמים כאחריות וחומר כל שטרי שכירות דנהינן בישראל מיומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. וקנינא מפלוני בר פלוני דנן בכל מאי דכתיב ומפורש לעילא במנא דכשר למקניא ביה, ומה שהיה בפנינו וכו' עד והכל שריר וקיים.

והשטר הארבעה וששים הוא שמר שיתוף.

והוא כנון מי שנתן ממון לחבירו להתעסק בו שיהא לו חלק בריוח וחלק בהפסד אבל אם התנה עמו מחצית בריוח ומחצית בהפסד לעניות דעתין אסור לעשות כן שיתן אדם ממון לחבירו בשיתוף להתעסק בו ושיקח מחצית בריוח ומחצית בהפסד אלא אם לוקח בעל הממון מחצית בריוח יקח שני חלקים בהפסד כנון שהוא משום לו בשיתוף מאה דינרין ויעלה בהן ריוח מ' דינרין או מ' דינרין הפסד ואם כתוב בשטר השיתוף שעשו ביניהם סתם וזראי חולקין הם על דרך זו שאם לקח בעל הסמון כ' דינרין מן המ' של ריוח ישלם במ' של הפסד כ"ז פחות שלישי תרי תלתין מן המ' דינרין של הפסד, ואם היה ההפסד בתחלה ישלם המלוה מן המ' של ההפסד הכי שהוא המחצית לא יקח מן המ' של הריוח כי אם י"ג ושליש שהוא שלישי המ'. וזה כולו בזמן שנתרצו הם בעצמן וחלקו ההפסד או הריוח אבל העסק ביניהם ועלה בו רווחא ואחי"כ פסידא אי נמי פסידא ואחי"כ רווחא יצא זו כנגד זו ונחת ראש הממון בעינו שלם אם לא עלה בו הפסד יותר מריוח, ואם כתוב בשטר מחצית בריוח ואין כתוי בו הפסד כלל וזראי אין לתנאי זו קיימא דאסורי הוא לעשות כן אלא אי"ב נחת לו שכר עמלו ומוזנו אבל בזמן שנוחת לו שכר עמלו ומוזנו התנאי שביניהם קיים מחצית בריוח ומחצית בהפסד ואם אין נחת לו שכר עמלו ומוזנו הרי בטל אותו תנאי שביניהם ואעפ"י שכת' פלגא באגר ופלגא בהפסד ואין דנין עליהם דין אי פלגא באגר תרי תלתין באגר⁽¹⁾ והוא כדגרסינן בסרי המקבל שדה⁽²⁾ אמ' רבא חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה תרי⁽³⁾ עיסקא וחד שטרא פסידא דלוה פ"י כנון דיהב ליה מלוה ללוה מאה יריעין⁽⁴⁾ במאתן דינרין וכת' ליה חד שטרא במאה דינרין וחד שטרא במאה וזבין לחמשין יריעין⁽⁴⁾ מיניהו במאה ושלישים דינרין וזבין לאורך חמשין יריעין⁽⁴⁾ בשבעין דינרין אי כת' להו בחד שטרא

⁽¹⁾ כהפסד.

⁽²⁾ בכא מציעא די ק"ד ע"ב.

⁽³⁾ די ק"ה.

⁽⁴⁾ כרי"ף: יריעין.

שטר שיתוף

הוּו אתי הני שלשים דרווחא ממלו (לחמשיין¹) הנך דפסידא והשתא דכתי' להו
 בתרי שטרי כיון דמדינא שקיל מלוה תילתא באגרי² ותרי² פלגא בהפסד אשתכח
 מקרנא דיליה חמשא דינרין דקא שקיל עשרה מהנך שלשים דאגרי וחמשה עשר
 דינרין מהנך שלשים דפסידא והיינו פסידא דמלוה. תרי עיסקי וחד שטרא פסידא
 דלוה דאתו שלשים דאגרי דהאי ממלו להנך שלשים דפסידא דאיךך ושקיל מלוה קרנא
 דיליה ולא שקיל לזה כלום דאלו אכתיבו בתרי שטרי הוה לזה שקיל חמשה דינרין
 רווחא והיינו פסידא דלוה דהשתא לא שקיל מדי. ואמי רבא האי מאן דקביל עיסקא
 מחבריה ופסיד וטרח ומלייה ולא אודעיה לא מצי אמי ליה דארי מהאיך פסידא
 בהאדי³ דאמי ליה להכי פרחת ומיליתיה דלא ליקרו לך מפסיד עיסקי. אמי רבא
 הני בתרי דעבור עיסקא בהרי הרדי ורווח ואמי חד מיניהו לחבריה תא ליפלוג ואמי
 ליה איךך נרווח טפי דינא הוא דמעכב ואי אמי ליה הב לי פלגו רווחא אמי ליה
 רווחא לקרנא משתעבר ואי אמי ליה הב לי פלגא. רווחא ופלגו קרנא אמי ליה
 עיסקא להרי הרדי משתעבר ואי אמי ליה הב לי פלגא רווחא ואי מטית לך פסידא
 דרינא בהרך אמי ליה מולא דבתרי עדיף. וכת' הגאון רבי יצחק ו'ל הכי אשכחן
 למקצת רבווחא דכתבי דהא דרבא ליתיה דאם כן אין לדבר סוף והאי לאו דסמכא
 הוא דלא איפשר לדהויי מימרא דליכא פלוגתא עליה בלא ראייה. ועוד דלא אמי
 רבא דאית ליה לשותף למימר הכי אלא היכא דיריעא מילתא לפום מנהגא דעלמא
 דאי שביק ליה לקמיה לא מיתוסף ביה מידי לא קאמי רבא הכי וכי'ש⁴ מעכב
 ליה חישינין לפסידא הילכך איתיה להא דרבא. ונרסינן בפר' כל הנש⁵ תניא ר'
 יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרס
 הפסח. ובשלשה פרקים מוכרין את היין בפרס הפסח ובפרס העצרת⁶ ושמן מן
 העצרת ואילך למאי הלכתא אמי רבא ואיתימי רב פפא לשחופי מכאן ואילך מאי
 אמי רבא כל ימי פרקיה והא רבא הוא מאריה דשמעתא הכא⁷ דשמעת מינה דלא
 אמי רבא דשותפא מעכב אשותפיה בזבניי אלא לפום מנהגא דעלמא אבל לעולם
 לא קאמי. ותנן גמי בפרק איוהו נשך⁸ אין מושיבין לחנוני למחצה שכר ולא יתן לו
 מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא נותן לו שכרו כפועל. ואמרינן בגמ' דהא
 מתני' בני רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרא דהוה כתי' בה פלגא באגרי ובהפסד
 אמי רבא רב עיליש נברא רבה הוה ואיסורא לאינשי ביתיה לא הוה שאלי⁹
 דילמא¹⁰ הכי הוה כתי' בה בהאי¹¹ פלגו באגרי תילתי בהפסד או פלגא בהפסד¹²
 תילתא באגרי. אמי רב כהנא אמריתה לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרעדא¹³ דילמא

(1) שם: תלתין.

(2) ברי'ף: ודרי.

(3) בהדאי.

(4) ברי'ף: אי מעכב.

(5) גיטין ד' ל"א ע"ב.

(6) צריך להוסיף: ובפרוס החג.

(7) ברי'ף מוסיף: והוא מאריה דשמעתא התם.

(8) בבא מציעא ד' ס"ח.

(9) לפנינו: ספי.

(10) כ"ה ברי'ף כ"ו. ע"י דקדוקי סופרים.

(11) צ"ל: אי.

(12) צריך להוסיף: תרי.

(13) צריך להוסיף: ואמר לי.

רב עילויש¹) עמו בציר הוה, ואמי רב נחמן הלכה כרב יהודה. איל לאו הלכה איתמי אלא שיטה איתמר. ופירש הנאון רבי יצחק דיל הא שמעתא הכי²) אין מושיבין חנוני למחצית שכר אלא איכ נותן לו שכרו כפועל, ופי' בתוספתא כפועל בטל והוסיף התלמוד סי' מאי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ופי' הדבר שרואין מלאכתו של חנוני שהוא עושה קודם לכן כאלו הוא תופר ונוטל ששום בכל יום שמוצא לתפור ואומי' לו כמה פחות מן הדמים שאתה רוצה ליטול כשאתה יושב ובטל וכמה שרצה ליטול כמותו נותנין לו בכל יום שיושב באותה עיסקא ואינו דבר קצוב אלא כפי מלאכת החנוני וכפי רצונו ליטול שהוא בטל וכי יש שרוצה ליטול ואפי' מעט ומשום כן מצינו סתם מתני' שהוא ר' מאיר והוא שאמי' כפועל פירוש הרבר בענין הוה ואמי' כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודה³) אומי' אפי' לא מיכל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרונרת אחת נותן⁴) שכרו, ר' שמעון אומי' נותן לו שכרו משלם וזה שאמי' בין מרובה בין מועט ולא נתן קיצבה הוא כשפירשנו וזה שפירשנו כי סתם מתני' דאין מושיבין חנוני למחצית שכר ר' מאיר יש לנו עליו שלש ראיות האחת כי הדבר ידוע בתלמוד דסתם מתני' ר' מאיר היא, והשנית כי התוספתא⁵) המושיב חבירו בחנות למחצית שכר הרי זה נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר' מאיר, והני כי בתלמוד הורה כן ואמי' תנא⁶) כפועל בטל ואלו לא היה סתם מתני' ר' מאיר לא⁷) היה מוסיף התלמוד מן התוספתא בטל שהיה ר' מאיר⁷). וכיון שנתברר שסתם מתני' ר' מאיר⁷) ומצינו ר' מאיר אומי' בין מרובה בין מועט⁸) כפי התנאי שהתנה בעל הממון עם החנוני ועל פי מה שפירשו ולא תימא דר' מאיר סתם חולק על ר' מאיר דבריתא דאמי' בין מרובה בין מועט דאיכ הוה ליה לגמרא לאקשווי קשיא דר' מאיר אדר' מאיר ולפרוקי תרי תנאי ואלביא דר' מאיר אי נמי פירוקי אחרת ומדלא אקשינן שמעינן דליכא בין מתניתין וברית' שלונתא ובהדין מימרא⁹) כר' מאיר חדא דסתם מתני' ומחלוקת דבריתא הלכה כסתם מתני' ועוד דנמי קא שקיל אליבא דר' מאיר ומפרש מימריה וקאמי' מאי כפועל כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה וצריכא דאי אשמעינן וכי' ומדפריש מימריה שמעינן הלכתא כוותיה ועוד דחוינן שמעתיה אזלא אליבא דר' מאיר, ואצרכינן להני ראיות לאסוקי ממימריה דר' שמעון ולברורי דלית הלכתא כותיה אבל ר' יהודה היא איתוקם ליה בשיטה וצריך אתה לידע כי דין זה צריך שיהא קצוב לו שכירות ידועה בכל יום אינו אלא כהמושיב בחנות וכיוצא בו בלבד שהוא מבטלו ממלאכתו כל היום¹⁰) תדע שכך אמי' התלמוד מאי כפועל בטל אמי' אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ואמי' התוספתא המושיב את חבירו חנוני בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסק

(1) צריך להוסיף: טובל.

(2) שו"ת הרי"ף סי' קע"ט. והלשון שוה פה ושם.

(3) בתשו' הרי"ף שם: ר' יוסי וכי' בטל. והיא ט"ס.

(4) צ"ל: זהו.

(5) יש להוסיף: אסרה.

(6) בתשו' הרי"ף במעות: תינח.

(7) מן "לא" עד "ומצינו" חסר שם.

(8) שם מוסיף: ידענו כי הפירוש כפועל בטל לר' מאיר הוא ובין מרובה ובין מועט.

(9) יש להוסיף כמש"ש: הלכתא.

(10) שם: בכל יום.

שמר שיתוף

באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו ואם נמי המושיב חבירו בחנות לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע משום הכי מוסק לו שכירות בכל יום להבשל ממלאכתו אבל מי שאינו בשל ממלאכתו דינו אחר הוא ולקמיה מפרשי ליה והאי דאיתמי' בנמי בני רב עיליש נסק עליהו שפרא דהוה כתו' פלגא באנר ובהפסד אתא לקמיה רבא אמ' רבא רב עיליש נכרא רבה הוה לא הוה ספי' איסורא לאינשי ביתיה¹) והכי קאמי' אי פלגא באנר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד²) תלתא באנר הלכה היא ורבותי' התירו דבר זה לפי שהוא שוה לסתם מתני' כי אלו חלקנו אותו חלק שנוטל העוסק³) מותר. וצריך אתה לידע כי זה שאמ' ⁴) בסחורה מבעל הממון מוסף על המחצית היה מניע ממנו בכל יום כמו שמשורש במשנה וכיון שנתרצו בו שניהם היה מותר. וצריך אתה לידע כי זה שאמ' המשנה למחצית שכר ולא⁴) לו מעות ליקח בהן פירות למחצה שכר, וכן זה שאמ' התוספתא המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אינו ממחצית ממש אלא חלק מלשון פלונתא או מחצית או שלישי או רביעי כל מה שהתנו זה עם זה מותר ובענין מה שכתו' יחצוה בין כנעניים⁵) ואם תאמי' אם כן הוא שהעיסקא הוא מותר לשלישי ולרביעי למה אמרו רבותינו⁶) האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבדו רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ויש להשיב שלא התנו רבותינו שלא תהיה מעיסקא אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון אלא להודיעך שזה ראוי לו מן הריוח הוא סמה שהוא בתורת מלוה והשאר פקדון אבל אם לא רצה ליתן לו מן הריוח אלא השלישי או הרביעי לא יהיה בתורת מלוה אלא שלישי הממון או רביעיתו והשאר בתורת פקדון. ואם התנו על מחצית הריוח יהיה המחצית בתורת (בתורת) מלוה והמחצית האחר בתורת פקדון, אבל אם רצה ליתן לו מן הריוח אלא השלישי או הרביעי לא יהיה בתורת מלוה אלא שלישי הממון או רביעיתו והשאר בתורת פקדון דלא תאמי' כי יש בו צד רבית כי כמו בפלגא אין צד רבית כך אין בתרי תילתי או תלתא ריבעא צד רבית אלא הכל⁸). ומצאנו לדבר רביה בתוספתא והוא הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יאמי' לו הרי הן עשויות עליו למחצית שכר לשלישי ולרביעי פי' בלא שכירות אלא מחשב עמו שכר במלה היו מוסקדות אצלו ואמ' לו הרי הן עשויות עליך למחצית שכר לשלישי ולרביעי הרי זה מחשב עמו שכר בית ושכר במלה מעכשיו הרי נתברר שאם נתן⁹) לו שכר במלה מותר למחצה לשלישי ולרביעי וכן פירש נמי בתלמוד¹⁰) אמ' רב מותר שלישי בשכר מותר כלומ' ¹¹) שאם נותן אדם לחבירו מאה דינרין ליקח פרקמטיא בהן והתנה עמו שכל מה שירויח עד כרי ראש הממון נוטל אותו בשכירותו הנה מפורש

¹ שם וכן בגמרא לפנינו ליתא: ביתיה.

² יש לחוסף: תרי.

³ צריך למחוק מה סן "מותר" עד: "שאמ'".

⁴ צ"ל: ולא יתן.

⁵ איוב מ' ל'.

⁶ בבא מציעא ד' ק"ד ע"ב.

⁷ בתשרי הרי"ף שם: מן הדין הריוח ממה שהוא בתורת מלוה והשאר בתורת פקדון

אבל אם לא רצה ליתן לו.

⁸ יש להוסיף: בשווייה. כמש"ש.

⁹ שם: לא נתן.

¹⁰ בבא מציעא ד' ס"ט.

¹¹ שם במעות: פלוני.

בתלמוד שמוחר ליטול זה שני שלישי וזה שליש ולא חלקו רב ושמואל אלא בשכירות שרב מתיר כי האי גונא¹ אם מצא נוטל ואם לאו אינו נוטל ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן אלא קוצץ לו דינר. וצריך אהה לידע כי רב לא התיר שכירות כי האי גונא¹ אלא בשהיה עם הנשכר עסק אחר לעצמו² הכל בבית אחר והיינו דאקשינן ורב לית ליה האי סברא דקוצץ לו דינר והא אמר רב ריש ענלא לפסומא ולא סמכינן אהאי פירוקא ופרקינן פירוקא אחרינא איבעית אימי כי קאמי רב מותר שליש בשכרך כגון דאית ליה תורא לדיליה דאמרי אינשי גביל לתורי גביל לתורי והלכה כרב דהלכתא כוותיה באיסורי ואתחזי מהאי מימרא ולא³ אפלוג רב ושמואל בשכירות כי האי גונא אלא כגון דאית ליה תורא לדיליה אבל אי לית ליה רב ושמואל מודים דקוצץ לו דינרי וזו השכירות אינה בחנוני וכיוצא בו שהוא בטל כל היום אלא במי שהוא בטל מקצת⁴ היום ולהכי פוסק לו דינרין בלבד, וזה הדינרין הוא של כסף חלק אחד מן⁵ חלקים מן דינר של זהב וכן זה הדינר אינו דינר ממש אלא מה שהתנו זה עם זה הן פחות הן יותר, הרי נראה מכל מה שהקדמנו כי אין פוסקין שכירות בכל יום אלא לחנוני וכיוצא בו, ואתחזי נמי שהעיסקא לשליש ולרביע מותרת ואין בדבר הפרש בין חנוני ובין וולתו⁶ יש להם שכר אם לא היה להם ראש ממון ביניהם אבל אם הטיל זה לכיס⁷ ואפי' הטיל זה הרבה וזה מעט אין לו שכירות כדאמי ר' אלעזר מהגרונאי הוה ליה ההוא אריסא דהוה יהיב וזוי וזבין תורי וכו' ואיתמר נמי⁸ אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ואין כאן שכירות. וזהו נוסח שטר שיתוף⁹.

יודעים אנו עדים חתומי מטה עדות ברורה שאמרו לנו פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני הוו עלינו עדים וקנו ממנו כל אחד ואחד וכחבו וחתמו עלינו בכל לשון של זכות ותנו ביד כל אחד ואחד ממנו להיות בידו לזכות מחמת שרצינו ברצון נפשינו שלא באונס כלל אלא בלב שלם ובנפש חציה וברעת שלימה ומיושבת ונשתתפו ביהד שתוף והטלתי אני פלוני לכיס שיתוף כך וכך דינרין כדי שנתעסק שנינו בממון ונסהור בכל מיני סהורה שיומינו לנו מן השמים בין בממון זה בין בזולתו בין בים בין ביבשה וכל מה שיומין לנו המקום משום ריוח בעולם מכל ממון שנסהור בין מזה בין מאחר ואפי' מציאה ואפי' דורון נחלוק בשוה בינינו מחצה על מהצה לי המחצית ולו המחצית וכמו כן אם הם ושלוש יודמן שום הפסד נמלא אותו אם יומינו לנו מן השמים ואם לא היינו יכולין למלאתו כל ימי השיתוף היינו הולקין אותו בינינו כמו בן בשוה וזמן שיתוף זה עד כך וכך שנים מכאן ואילך אם נתרצו שנינו לעמוד בשיתוף מושב ואם לאו נחלוק בשוה כל מה שימצא שם חוץ מן הקרן ואם הם ושלוש לא היינו מוציאים הקרן נמלא אותו בשוה וקבלנו עלינו אמונת שמים שלא נחמוס ולא נעלים ולא נכסה ולא נטמון כל א' וא' ממנו מחבירו

¹ שם כתשו' הרי"ף חסר מה שכתוב פה מן "כהאי גונא" עד "כהאי גונא".

² שם: כדי שיעשה הכל.

³ צ"ל: דלא.

⁴ צ"ל: מקצה.

⁵ שם: מן צ"א חלקי.

⁶ יש להוסיף מש"ש: לפי שנוטל שכירות בכדי בטילתו והכל בין חנוני בין וולתו.

⁷ יש להוסיף: וזה לכיס.

⁸ כתובות ד' צ"ג.

⁹ עיי' כסי העמוד ד"ו ד' כ"ו ור"ל ד' ס"ו ע"ג.

משוה פרוטה ולמעלה ולא משוה פרוטה למטה אלא נלך זה עם זה באמת ובאמונה ובתמימות לב ולכשנפרד זה מעם זה יוציא כל אחד ואחד ממנו הקרן שלו שלם והשאר נחלק בשוה בין טוב בין מוטב ושטר שיתוף זה שריר ומקויים והגון כראוי ואחריות שותפות זו והומרא זו קבלנו עלינו ועל יורשינו אחרינו. אנב ד' אמות קרקע כהונן וכתיקון חכמים דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשטרי, וקנינא מפלוני זה לפלוני זה ומפלוני זה לפלוני זה בכל מאי דכתתי ומפורש לעילא במנא דכשר למקניא ביה, ומה שהיה בסנינו וכי' עד והכל שריר וקיים, ואם הוא שטר עסקא נמי והו נוסחה:

יודעים אנו עדים חתומי משה עדות ברורה שאמי לנו פלוני בן פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות וחזו לו לפלוני בן פלוני להיות בידו לראיה ולזכות מחמת שרציתי ברצון נפשי שלא באונס כלל אלא בלב שלם ובנפש חפצה ובדעת שלימה ונטלתי וקבלתי ממנו כך וכך דינרין להיותן בירי בעיסקא ואתעסק בהון בכל מיני סחורות שיומינו לי מן השמים וכל ריוח שיעלה לי בהן יהיה השליש לפלוני זה בשכר ממנו והשני חלקים שלי ובעמלאי ובלאות ידי ובשכר עמלי ומווני ואם חס ושלום יעלה בהון שום הספר בקרן ולא יתמלא מן הריוח יהא אותו הספר בין שנינו מחצה על מחצה וכי' ומשלים השטר עד שריר וקיים, ואם התנו ביניהם שיהא חצי הריוח לבעל הממון יכתו' כך ויקח פלוני זה בשטר שיוזמן שם ואני בעמלאי ובלאות ידי פלנא ונתן לי פלוני בעל הממון כך וכך משלו ואפי' חד וזוא שיהא לשכר עמלאי ומווני ואם יורמן שם שום הספר יהא בינינו אנחנו שנינו מחצה על מחצה ואם אין נוחן לו שכר עמלו ומווני ולוקח בעל הממון מחצי הריוח יקח שני שלישים בהפסד משום שכר עמלו ומווני, ואם התנו שלא יקח המתעסק בעיסקא אלא שליש ורכיע הריוח על אותו דרך חושבין ההפסד כמו שפירשנו למעלה:

והשמר הסי' הוא שמר שלישות:

ולשון שלישות הוא מלשון משולש כגון שני בני אדם שחולקין בדבר והשליש מכריע וכן כל שנים שיש להם עסק ומשלישין אותו העסק ביד השליש להיות שלישי עליהם ונאמן והוא מלשון שכת' בקרא ושלישים על כולו, גרסינן בקידושין בס' עשרה יוחסין¹) הודאת בעל דין כמאה עדים והשליש נאמן משניהם זה אומ' כך וזה אומ' כך השליש נאמן אימתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם, ואתה מוצא נמי שלישות כגון ראובן שמשלש ממון ביד שמעון לתתו לתתו או לתתו או לאדם אחר עושה לו שמר שלישות עליו, וכן

¹ גם בס' העטור דיו' ד' כ"ז וד"ל ד' ט"ו מביא זאת מפרק עשרה יוחסין הכל כמו שבזבא פה ולקח הכל מכאן. אמנם כאמת לא נמצא מזה מאומה בפרק עשרה יוחסין, רק בתוספתא דפי"ק דבבא מציעא ומשם ברי"ף רפי"ק דב"ם נמצאו כל הרברים המובאים פה, ורק בקידושין פ' האומר ד' ס"ה ע"ב נמצא: הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, ובגיטין ד' ס"ד: הודאת בע"ד כמאה עדים ושליש נאמן משניהם ד"א כך וד"א כך השליש נאמן, ונפק עוד בתוספתא: אימתי בזמן שהשלישית יוצא מח"י אבל אין השלישית יוצא מח"י הרי הוא ככל אדם, וכ"ז מובא ברי"ף ומשם בא לכאן, אמנם בתוספתא (וברי"ף) מסיף עוד: נאמן בעל המקח לומר לזה סברתי וכי', וזה מובא גם בקידושין ד' ע"ג סע"ב פ' עשרה יוחסין, וכנראה זה רחף על זכרונו של הרב המחבר ומוזה בא לו הטעות ואחריו נמשך גם הר"ב העטור, ועי' לעיל דף 108 הערה 5. בס' העטור מביא שם עוד בשם הרב המחבר מה שלא נמצא פה, ואולי נשטט מה מהמקצו, או אולי לקחו הר"ב העטור מהלכות האחרות.